Uporaba kulturne baštine u svrhu razvoja filmskog turizma (filmske industrije) - komparativna analiza novozelandskog i hrvatskog slučaja

Spudić, Nikola

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:128:462603

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

Repository of Karlovac University of Applied Sciences - Institutional Repository

zir.nsk.hr

Image not found or type unknown

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
POSLOVNI ODJEL
STRUČNI STUDIJ UGOSTITELJSTVA

Nikola Spudić

UPORABA KULTURNE BAŠTINE U SVRHU RAZVOJA FILMSKOG TURIZMA (FILMSKE INDUSTRIJE) – KOMPARATIVNA ANALIZA NOVOZELANDSKOG I HRVATSKOG SLUČAJA

ZAVRŠNI RAD

Karlovac, 2015.

Nikola Spudić

UPORABA KULTURNE BAŠTINE U SVRHU RAZVOJA FILMSKOG TURIZMA (FILMSKE INDUSTRIJE) – KOMPARATIVNA ANALIZA NOVOZELANDSKOG I HRVATSKOG SLUČAJA

ZAVRŠNI RAD

Veleučilište u Karlovcu

Poslovni odjel

Stručni studij ugostiteljstva

Kolegij: Turističko vrednovanje kulturne baštine

Mentor: mr. sc. Sanda Kočevar

Broj indeksa autora: 0618608043

Karlovac, lipanj 2015.

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici, mr. sc. Sandi Kočevar na pomoći oko izrade rada te svojoj obitelji na potpori.

SAŽETAK

Tema ovog završnog rada bila je uporaba kulturne baštine u svrhu razvoja filmske industrije. Komparacijom novozelandskog i hrvatskog slučaja pokušalo se identificirati sličnosti i razlike ovih dviju destinacija, ali i njihove snage i slabosti. S filmskom industrijom nužno je povezan i razvoj filmom potaknutog turizma, koji postaje sve popularniji. Ovdje prednost ima Hrvatska jer je već relativno poznata destinacija, te je filmskoj industriji zanimljiva zbog raznolikosti kulture i prirode (klime). Pa ipak, Hrvatska još nije iskoristila sve resurse koji su joj na raspolaganju, ali počinje uviđati prilike koje joj se nude, pogotovo u zadnje vrijeme. Pritom valja paziti kako na održivi razvoj destinacije, tako i na sličnosti sa zemljama regije, koje mogu utjecati na donošenje poslovnih odluka studija, te tako ugroziti hrvatski prosperitet u ovom segmentu turizma. Dodatnu vrijednost Hrvatska će postići i kada se okrene dodatnim (kontinentalnim) lokacijama, a ne samo onima uz obalu.

Ključne riječi: Novi Zeland, Hrvatska, film, komparacija, turizam

SUMMARY

The main topic of this thesis was the use of cultural heritage in developing the motion picture industry. By comparing New Zealand and Croatia, similarities and differences but also strenghts and weaknesses of these two destinations were identified. Also connected with the motion picture industry is the film induced tourism, which is becoming more and more popular. The advantage here lies with Croatia, which is relatively well known, but more importantly, is increasingly interesting to the motion picture industry, because of its diverse culture and nature (climate). Croatia however, hasn't yet took advantage of all the resources available, but is starting to see the opportunities on hand, especially in the recent times. Special care should be taken in order to ensure the sustainability of the destination, as well as similarities with the countries of the region. These similarities can influence business desicions, and endanger Croatia's prosperity in this tourism segment. Added value Croatia will accomplish when it turns to land based locations, and not just the ones that are situated along the coastline.

Keywords: New Zealand, Croatia, motion picture, comparison, tourism

SADRŽAJ

SAŽETAK (SUMMARY)

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada 1
1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja i obrade podataka 1
1.3. Sadržaj i struktura rada 1

2. POVIJEST FILMA

2.1. Povijest filma u Novom Zelandu 3
2.2. Povijest filma u Hrvatskoj 5

3. UTJECAJ FILMSKE INDUSTRIJE NA NOVI ZELAND

3.1. Ekonomija 7
3.2. Turizam i kultura 10
3.3. Inovacije 12
3.4. SWOT analiza Novog Zelanda 12

4. UTJECAJ FILMSKE INDUSTRIJE NA HRVATSKU

4.1. Ekonomija 14
4.1.1. Dubrovnik i Split..... 15
4.2. Turizam i kultura 16
4.3. Inovacije 17
4.4. SWOT analiza Hrvatske 18

5. PERSPEKTIVE RAZVOJA FILMSKOG TURIZMA U HRVATSKOJ

5.1. Dubrovnik 20
5.2. Split 21
5.3. Nacionalni parkovi 22
5.4. Karlovac 23
5.5. Zagreb i Hrvatsko zagorje 25

6. ZAKLJUČAK 30

POPIS LITERATURE

POPIS TABLICA

POPIS ILUSTRACIJA

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet završnog rada su mogućnosti uporabe kulturne baštine u svrhu razvoja filmskog turizma, to jest komparativna analiza novozelandskog i hrvatskog slučaja.

Cilj rada je usporediti mogućnosti korištenja kulturne baštine u svrhu razvoja filmskog turizma ovih dviju zemalja, identificirati sličnosti i razlike, dobre i loše strane, kao i pružiti smjernice za razvoj ovog vida turizma u budućnosti.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja i obrade podataka

Metode korištene pri obradi podataka obuhvaćaju sustavnu analizu podataka, apstrakciju u svrhu izdvajanja činjenica važnih za ovaj rad, klasifikaciju kao instrument pojašnjavanja pojmova te kompilaciju kao preuzimanje sudova i rezultata iz drugih izvora. Pri izradi završnog rada korištena je metoda desk istraživanja.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Završni rad započinje uvodom. Nakon uvoda slijedi razrada teme, te zaključak.

U uvodnom dijelu definiran je film kao pojam, te povijest filma na Novom Zelandu i Hrvatskoj s obzirom na tematiku rada.

Razrada teme nastavlja se utjecajem filmske industrije na Novi Zeland i Hrvatsku. Pritom se analiziraju ekonomski i kulturni efekti razvoja filmskog

turizma, ali i utjecaj na inovacije. Poseban naglasak stavljen je na gradove u Hrvatskoj koji imaju priliku graditi svoj imidž, među ostalim i kroz razvoj filmskog turizma. Obje destinacije kompariraju se zatim kroz SWOT analizu. Potom slijedi perspektiva razvoja Hrvatske kao destinacije filmskog turizma.

Rad završava zaključnim razmatranjima.

2. POVIJEST FILMA

Kako bismo razumjeli film, njegovu povijest, te značaj koji ima kao umjetnička forma, potrebno ga je prvo definirati. *Film definiramo (u tradicionalnom smislu), kao skupinu fotografija zapisanih na filmskoj vrpci, koje se ubrzano kroz snop svjetla projiciraju na filmsko platno ili ekran, a zbog tzv. tromosti oka, gledatelj dobiva dojam kontinuiranog pokreta. Po prirodi kompleksan medij, film predstavlja spoj umjetnosti (glazba, gluma, kostimografija, scenografija i sl.) i tehničkih sposobnosti, poput snimanja zvuka, fotografije i optike. Rano je prepoznat kao masovni medij, a njegove glavne karakteristike su: osvijetljenost, pokret, realizam (audio-vizualni podražaji) te montaža ("slaganje" filma u cjelinu).*[1]

2.1. Povijest filma na Novom Zelandu

U svrhu dobivanja cjelovite slike razvoja filma u Novom Zelandu, u ovom dijelu rada predstavljena je kratka kronologija filma u Novom Zelandu, i to kako slijedi:

- *1896. prikaz prvog filma, u Auckland Opera House*
- *1898. snimljen prvi novozelandski film, pod nazivom Otvaranje sajma u Aucklandu*
- *1913. Melies Gaston - filmovi Hinemoa, Ljubav maorske poglavarice i Kako je poglavica Te Ponga osvojio svoju odabranicu*
- *1941. osnovana je Nacionalna filmska unija - snimala je kratke promotivne ratne filmove*
- *1978. osnovana Novozelandska filmska komisija - služi za potporu filmskoj produkciji*
- *1993. američka koprodukcija TV serijala Hercules: Legendarna putovanja, te Xena: princeza-ratnica*
- *2001. Gospodar prstenova: Prstenova družina*
- *2002. Gospodar prstenova: Dvije kule*

[1] Encyclopaedia Britannica, http://www.britannica.com/EBchecked/topic/394107/motion-picture (24. 5. 2015.)

- *2003. Povratak kralja*
  Posljednji samuraj
- *2005. King Kong*
- *2009. Avatar*
- *2012. Hobit: Neočekivano putovanje*
- *2014. Hobit: Bitka pet vojski*[2]

Slika 1. *Avatar.*

Izvor: http://www.ign.com (23. 5. 2015.)

[2] Growth and Dynamics of the New Zealand Screen Industry, Ministry of Economic Development, 2012., str 10

2.2. Povijest filma u Hrvatskoj

Za shvaćanje značaja filma u Hrvatskoj, važno je predstaviti kronologiju filma u RH, koja je od samih početaka filmske umjetnosti vjerno pratila svjetske trendove. U tom smislu valja imati na umu da se spomenuti razvoj odvijao u nekoliko država: Austro - ugarskoj, Kraljevini SHS (kasnije Kraljevini Jugoslaviji), NDH, te SFRJ, pa stoga ne čudi da pojedine su države, svaka u svoje vrijeme i na svoj način utjecale na hrvatski film (npr. brojni ratni filmovi u poslijeratnoj Jugoslaviji, kojima je komunizam, u skladu s državnim uređenjem, glavna tema):

- *1896. prva projekcija živućih fotografija u Zagrebu*
- *1898. Alexandre Promio (Lumièreov snimatelj) - manevri austro - ugarske ratne mornarice u Puli i Šibeniku - najstariji filmski zapisi na tlu Hrvatske*
- *1904. Frank Storm Mottershaw - snimka šibenske luke - najstariji sačuvani dokument u Hrvatskoj kinoteci*
- *1906. prvo stalno kino u Zagrebu*
- *1910./11. Josip Karaman - Sokolski slet, proslava Sv. Duje*
- *1913. Kinematografski vjesnik - prvi hrvatski stručni časopis o filmu*
- *1917. Croatia film k.d. - prvo hrvatsko filmsko poduzeće*
  Brcko u Zagrebu - prvi hrvatski igrani film
- *1927. dr. Andrija Štampar pokrenuo proizvodnju zdravstveno - obrazovnih filmova*
- *1929. prvi animirani film: Martin u nebo, Martin iz neba*
- *1937. Šešir - prvi hrvatski zvučni film (Oktavijan Miletić)*
- *1941. Hrvatska u rieči i slici (Hrvatski slikopisni tjednik) - filmski žurnal*
- *1944. Oktavijan Miletić - "Lisinski" - prvi hrvatski dugometražni igrani film*
- *1946. osnovan Jadran film*
- *1951. Duga - prvo poduzeće za proizvodnju crtanih filmova*

- *1954. prva revija domaćeg filma u pulskoj areni*
- *1962. Dušan Vukotić osvojio Oscara za animirani film Surogat*
- *1969. Bitka na Neretvi (Veljko Bulajić)*
- *1970. Tko pjeva zlo ne misli (Krešo Golik)*
- *1992. prvi Dani hrvatskog filma*
- *1997. Čudnovate zgode šegrta Hlapića*
- *2007. utemeljen Hrvatski audiovizualni centar (HAVC)*
- *2012. počelo snimanje TV serije Igra prijestolja (Dubrovnik)*[3]

Slika 2. Alexandre Promio: manevri mornarice u Šibeniku, 1898.

Izvor: http://www.catalogue-lumiere.com (23. 5. 2015.)

Slika 3. Kraljev Grudobran, *Igra prijestolja*, Dubrovnik, 2012.

Izvor: http://www.film-travel.com (23. 5. 2015.)

[3] Ivo Škrabalo: Povijest hrvatskoga filma - kronološki pregled, Zapis - bilten Hrvatskog filmskog saveza, 2008., http://www.www.hfs.hr (24. 5. 2015.)

3. UTJECAJ FILMSKE INDUSTRIJE NA NOVI ZELAND

Razvoj filma u Novom Zelandu možemo promatrati sa nekoliko aspekata: kroz utjecaj na ekonomiju (gospodarstvo zemlje), kroz kulturu i turizam, te kroz razvoj inovacija. Pritom valja imati na umu da ovakav razvoj destinacije ima kako pozitivne, tako i negativne posljedice za državu.

3.1. Ekonomija

Da bismo mogli identificirati ekonomske učinke filma na Novi Zeland, potrebno je prvo obratiti pozornost na pojam filmske industrije, jer u današnje vrijeme film je prerastao gabarite čiste umjetnosti, te je većina filmskih studija okrenuta tzv. proizvodnji filmova, a sve s ciljem stvaranja profita. Stoga se pojam filmske industrije odnosi na *sve poslove vezane uz produkciju, postprodukciju, televizijsko emitiranje, distribuciju te festivale.* [4] Utjecaj na ekonomiju Novog Zelanda primarno se promatra kroz sljedeće četiri stavke:

1. *Direktni utjecaj čine BDP, zaposlenost i porezni prihodi koje generiraju aktivnosti u sektoru produkcije*

2. *Indirektni utjecaj čine BDP, zaposlenost i porezni prihodi koji nastaju kada sektor produkcije koristi proizvode i usluge koji nisu direktno povezani sa produkcijom (npr. prijevoz opreme, smještaj za osoblje, pravne usluge i sl)*

3. *Inducirani utjecaj čine BDP, zaposlenost i porezni prihodi koji nastaju kada direktni ili indirektni zaposlenici sektora produkcije troše svoje dohotke da bi kupili proizvode i usluge u Novom Zelandu (razonoda: slobodno vrijeme, putovanja).*

[4] Growth and Dynamics of the New Zealand Screen Industry, Ministry of Economic Development, 2012., str 7

4. *Preljevi nastaju nevezano za aktivnosti u sektoru produkcije, ali su potaknuti filmskom industrijom (npr. povećanje broja turista uzrokovano činjenicom da je na Novom Zelandu sniman neki popularni film*[5]

Filmski sektor	**2005.**	**2006.**	**2007.**	**2008.**	**2009.**	**2010.**	**2011.**
Produkcija i postprodukcija	929.787	925.532	763.121	892.199	955.319	968.794	955.035
Televizija	712.766	760.284	766.667	819.149	811.348	828.369	885.106
Filmska i video distribucija	126.950	119.149	137.589	124.823	115.603	131.915	131.915
Filmski festivali	102.128	91.489	91.489	102.837	108.511	108.511	114.894
Ukupno (u mil. USD)	**1,871.631**	**1,896.454**	**1,758.866**	**1,939.008**	**1,990.781**	**2,037.589**	**2,086.950**

Tablica 1. Ukupni prihodi filmske industrije Novog Zelanda (2005. - 2011.), u milijunima USD (Izvor: Growth and Dynamics of the New Zealand Screen Industry, Ministry of Economic Development, 2012., str 16)

Tablica prikazuje ukupne prihode filmske industrije Novog Zelanda (2005. - 2011.), u milijunima USD. Iz prikaza je vidljivo da su prihodi po sektorima filmske industrije uglavnom kontinuirano rasli, što je rezultat golemog financijskog uspjeha trilogije *Gospodara prstenova* (2001. - 2003.), što je omogućilo Novom Zelandu da se prometne u ultimativnu destinaciju za proizvodnju filmova. Prema dostupnim podacima realno je očekivati daljnji rast prihoda u ovom sektoru, pogotovo uzme li se u obzir komercijalni uspjeh *Hobit* trilogije, kao i planovi za nastavak snimanja filmskog serijala *Avatar*, za koji se već sada zna da će imati ukupno četiri nastavka. U računanju ekonomskih pokazatelja također je važno uzeti u obzir i udio u ukupnom BDP - u. U sljedećoj tablici prikazan je udio filmske industrije u BDP - u Novog Zelanda od 2005. do 2010. godine (u milijunima USD).

[5] Ibidem, str. 10

Godina	BDP (u mil. USD)	Udio u BDP-u
2005.	90.447	0,25%
2006.	93.356	0,33%
2007.	94.153	0,32%
2008.	96.958	0,34%
2009.	95.515	0,37%
2010.	94.671	0,34%
2011.	95.774	0,47%

Tablica 2. Utjecaj filmske industrije na BDP Novog Zelanda (Izvor: Growth and Dynamics of the New Zealand Screen Industry, Ministry of Economic Development, 2012., str 24)

Promatrajući navedenu tablicu, a imajući u vidu već prije navedene direktne, indirektne te inducirane učinke filmske industrije, kao i preljeve na prihode Novog Zelanda, može se doći do zaključka da filmska industrija ima sve veći udio u BDP - u Novog Zelanda. Najbolji prikaz međusektorskih koristi za ekonomiju daje središnja turistička organizacija Novog Zelanda, koja u svojem dokumentu iz siječnja 2015. iznosi sljedeće podatke, vezane za dugotrajne efekte trilogije *Gospodara prstenova*:

- ukupno 99 izgrađenih filmskih setova
- 6 750 tuzemnih letova
- 19 nekretnina u dugotrajnom najmu
- 93 000 hotelskih noćenja
- 1 800 iznajmljenih vozila
- 380 000 $ potrošenih samo na kavu
- 9 180 000 $ potrošenih na građevinski materijal u lokalnim građevinskim tvrtkama
- 16 000 dana odradili su novozelandski glumci
- 1 450 000 $ potrošeno na opskrbu hranom[6]

[6] Tourism New Zealand, http://www.tourismnewzealand.com (24.5.2015.)

Kada se tome pribroje budući projekti, kao i prihodi od turizma (tzv. turizam potaknut filmom), kao indirektna, ali s filmskom industrijom povezana djelatnost, jasno je kako će značaj filmske industrije u cjelokupnom gospodarstvu Novog Zelanda zasigurno rasti, barem u dogledno vrijeme.

3.2. Turizam i kultura

Govoreći o utjecaju filmske industrije na turizam i kulturu Novog Zelanda, treba znati da se posljednjih godina, a poglavito s nastankom velikih filmskih franšiza, sve više koristi pojam turizma potaknutog filmom (eng. film induced tourism). Budući da ova vrsta turizma nastaje kao želja turista da posjeti autentičnu filmsku lokaciju, on nije rezultat direktnih marketinških napora u polju turizma, već turist kao temelj za posjetu nekoj destinaciji uzima dojmove i saznanja koje je o nekoj destinaciji iskusio preko filmskog medija (npr. turista u Novom Zelandu ne zanimaju prirodne ljepote ili kulturne značajke zemlje, koliko prilika da posjeti lokaciju na kojoj su snimani *Gospodari prstenova*, ali on kroz samu posjetu ima priliku iskusiti i prirodne ljepote i kulturu). S obzirom da Novi Zeland kao mlada turistička destinacija nema kulturnih atrakcija koje bi turisti sami vrednovali, tamošnji turistički djelatnici odlučili su graditi brand svoje zemlje isključivo na *Gospodaru prstenova* i s njim povezanim franšizama. Tako središnja turistička organizacija Novog Zelanda, samo za 2004. daje ove podatke:

- 6% posjetitelja navodi da im je *Gospodar prstenova* bio jedan od glavnih razloga posjete
- 1% je došao isključivo radi *Gospodara prstenova* (i pritom potrošio oko 32,8 milijuna dolara)
- 63 200 ljudi sudjelovalo je u aktivnostima povezanim sa *Gospodarom prstenova*
- 9 988 turista sudjelovalo je u specijaliziranim turama za fanove trilogije
- 29 233 turista posjetilo je lokacije snimanja individualno[7]

[7] Ibidem

Filmom potaknut turizam, kao takav dijeli se na:

1. Filmom potaknut turizam kao dio odmora općenito - turisti posjećuju filmsku destinaciju bez prijašnjeg znanja o destinaciji
2. Filmom potaknut turizam nastao iz posebnog interesa - nastaje kao želja da se posjete lokacije viđene na filmu
3. Filmske ikone kao razlog posjete - nastaje zbog želje da se vidi odakle glumci dolaze
4. Posjete mjesta za koja se nagađa da su na njima snimani filmovi - turisti posjećuju destinaciju unatoč tome što je drukčije prikazana na ekranu
5. Očaranost prostorom - turisti se vežu za određenu lokaciju
6. Filmom potaknut turizam kao bijeg od svakodnevice - posjeta filmskoj lokaciji daje turistu priliku da pobjegne od dnevne rutine i stvarnosti[8]

Zbog svega navedenog, marketinški stručnjaci i turoperatori brandiraju Novi Zeland kao Međuzemlje (fiktivno mjesto radnje *Gospodara prstenova* i *Hobita*). Tako čak i glavna aviokompanija u reklamnim spotovima ima lokacije, magiju, pa čak i glumce iz originalne trilogije.

Slika 4. Kampanja Air New Zealanda.

Izvor: http://www.youtube.com (23. 5. 2015.)

[8] Walaiporn Rewtrakunphaiboon: Film-induced Tourism: Inventing a Vacation to a Location, Bangkok University, 2008., str. 3

Turizam ima važnu ulogu u gospodarstvu Novog Zelanda, te je on trenutno druga najveća gospodarska grana, odmah iza poljoprivrede.[9] Orijentiranost turizmu ide tako daleko da je vlada Novog Zelanda, vidjevši priliku za zaradu, odmah po izlasku prvog nastavka *Gospodara prstenova*, imenovala "ministra za pitanja Gospodara prstenova", a studiju Warner Bros. odobrila posebne porezne olakšice, ne bi li i sve ostale nastavke snimali na Novom Zelandu.[10]

3.3. Inovacije

Filmska industrija plodno je tlo za razvoj inovacija. U prilog tome govori i novozelandska tvrtka Weta Digital, koja se bavi izradom specijalnih efekata za potrebe filma, te 100% svojih proizvoda izvozi. Odgovorna je za efekte filmskih hitova poput *King Konga* i *Avatara*, a trenutno broji oko 900 zaposlenih.[11] Tvrtka je sponzor lokalne Animfx konferencije, koja okuplja zaposlene u animaciji i specijalnim efektima, a sponzori su Lightning Lab - a, prvog novozelandskog startup inkubatora. [12] Osim filmskoj industriji, svoje usluge ponudili su i zdravstvu, u vidu pružanja potpore pri izradi 3D skenova organizma, no ti aspekti animacije još su u povojima.

3.4. SWOT analiza Novog Zelanda

Analizirajući sve već navedene aspekte, dolazi se do zaključka da se Novi Zeland, iako poželjna destinacija suočava s ozbiljnim problemima. Prvenstveno je tu riječ o diverzifikaciji, tj. nedostatku iste. Budući da se razvoj turizma, ali i dosta drugih djelatnosti bazira uglavnom isključivo na uspjehu trilogije *Gospodara prstenova*, moguće je da dođe do zasićenja tržišta takvim sadržajem i pada interesa za destinaciju. Drugi problem jest pojava tzv. negativnog

[9] Hamish McKenzie: How The Lord of the Rings has helped New Zealand's tech industry, Pando Daily, 2013., str. 2
[10] Ibidem
[11] Growth and Dynamics of the New Zealand Screen Industry, Ministry of Economic Development, 2012., str 36
[12] Hamish McKenzie: How The Lord of the Rings has helped New Zealand's tech industry, Pando Daily, 2013., str. 3

marketinga, gdje turist zbog viđenog na filmu ode u destinaciju s očekivanjima koja se u destinaciji ne ispune (radi se o filmskim setovima koji zbog digitalne obrade na filmu izgledaju bolje nego uživo, a uglavnom se rastave i unište nakon snimanja), pa po povratku mogu negativno ocijeniti svoj boravak, što može utjecati na odluke njihovih bližnjih o destinaciji. Nadalje, u slučaju da dođe do prezasićenja tržišta *Gospodarom prstenova*, Novi Zeland nema nikakve druge atrakcije, niti prepoznatljivu kulturnu baštinu, pa je moguće pretpostaviti da će turisti odabrati druge destinacije, koje kulturnu baštinu posjeduju. Iako pod prijetnjom zasićenja, valorizacija *Gospodara prstenova* trenutno ima i dobre strane: jak marketing omogućio je prepoznatljivost Novog Zelanda kao destinacije, a kontinuirano se ulaže u branding i *merchandising* (prodaja rekvizita i suvenira korištenih u filmovima, specijalizirane ture i sl.). Prilike za rast i razvoj javile bi se diverzifikacijom ponude.

SWOT analiza Novog Zelanda	
SNAGE jak brand merchandising dobar marketing	**PRILIKE** diverzifikacija
SLABOSTI nedostatak diverzifikacije negativan marketing nedostatak prepoznatljive kulturne baštine	**PRIJETNJE** zasićenje tržišta zemlje u okruženju (kult. baština)

Tablica 3. SWOT analiza Novog Zelanda.

Izvor: vlastita izrada autora.

4. UTJECAJ FILMSKE INDUSTRIJE NA HRVATSKU

Iako u Hrvatskoj postoji duga tradicija stvaranja filmske umjetnosti, (samo u periodu od 1960-ih do 1990-ih u *Jadran filmu* je snimljeno oko 145 međunarodnih koprodukcija i 124 domaća filma), u novije vrijeme strani studiji ponovo otkrivaju Hrvatsku, te smo stranim filmašima sve zanimljivija destinacija za razvoj projekata. Na tome možemo zahvaliti Hrvatskom audiovizualnom centru, koji od svog osnivanja aktivno radi na poticanju audiovizualne proizvodnje, kao i promicanjem hrvatskog filma u zemlji i inozemstvu. Neke od temeljnih zadaća Centra su:

- programi promocije i plasmana u užem smislu (organizacija prezentacije i promocije hrvatske kinematografije na međunarodnim filmskim sajmovima, festivalima i audiovizualnim manifestacijama)
- programi hrvatskog filma u inozemstvu (tzv. fokus-programi)
- programi stručnog usavršavanja (suorganizacija međunarodnih radionica i suradnja s međunarodnim radionicama)[13]

Kao i u slučaju Novog Zelanda, utjecaj filmske industrije na Hrvatsku možemo promatrati sa ekonomskog, kulturno turističkog, te aspekta razvoja inovacija.

4.1. Ekonomija

Ekonomski gledano, utjecaj filmske industrije na Hrvatsku može se gledati strogo kroz filmski sektor (proizvodnju filmova), ali i kroz turizam, te kroz gospodarstvo u cjelini. S obzirom da za Hrvatsku nema egzaktnih podataka kao za Novi Zeland, u ovom dijelu rada naglasak će biti stavljen na predviđanja i mogućnosti razvoja. Kada povučemo paralelu sa Novim Zelandom, nije nerazumno tvrditi da i na primjeru Hrvatske možemo koristiti slične, ako ne i iste pokazatelje. Tako možemo utvrditi da Hrvatska također ima direktne, indirektne i inducirane koristi od filma za gospodarstvo, kao i preljeve. Primjerice, osim stranih

[13] Hrvatski audiovizualni centar, http://www.havc.hr (25. 5. 2015.)

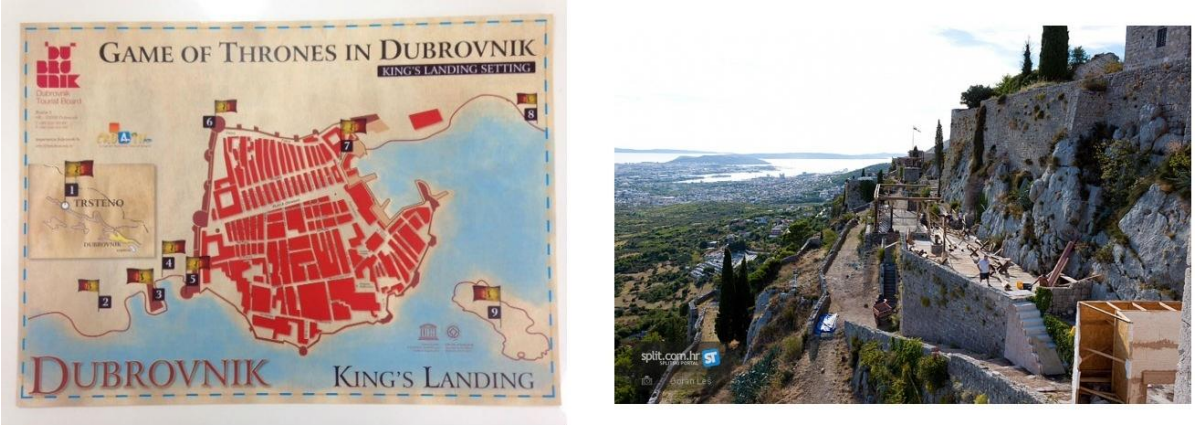
(glavnih) glumaca, pri snimanju u Hrvatskoj, od sudjelovanja u projektima imaju koristi i tuzemni glumci, a u novije vrijeme veliki studiji čak i statistima plaćaju sudjelovanje. Nadalje, indirektne koristi imaju i ostale djelatnosti, poput hotelijera, koji pružaju smještaj glumcima i logistici, turizam u cjelini; jer se povećava broj turista koji dolaze u Hrvatsku zbog filmova koji su ovdje snimani. Dakle, svi ovi čimbenici imaju za posljedicu razvoj hrvatske filmske industrije, povećanje zaposlenosti i potrošnje, broja turista, te u konačnici utječu na sliku gospodarstva u cjelini.

4.1.1. Dubrovnik i Split

Dubrovnik je, za razliku od ostatka Hrvatske, odavno prepoznat kao kulturna oaza te stoga desetljećima privlači turiste sa svih strana svijeta svojim vizurama i bogatom poviješću, a od 2012. godine posebno je zanimljiv i američkom filmskom studiju Home box office (HBO), specijaliziranom za proizvodnju visokobudžetnih TV serija. Jedna takva serija jest i *Igra prijestolja (*eng. Game of Thrones*)*. Temeljena na seriji knjiga američkog autora George R. R. Martina, serija govori o političkim previranjima u imaginarnoj zemlji zvanoj Westeros. Smještena u vremensko razdoblje koje najviše odgovara srednjem vijeku, serija je inspiraciju za glavni grad, Kraljev Grudobran, našla upravo u Dubrovniku, koji svojom raskošnom arhitekturom i raznovrsnim lokacijama savršeno utjelovljuje književni predložak. Osim glavnog grada, na dubrovačkom području, smjestili su se i: Kuća Nemrtvih (sjedište mistične sekte), koja je snimana na kuli Minčeta, zatim Obalni vrtovi (arboretum Trsteno), te Septa (dubrovačka katedrala). Prema TZ Grada Dubrovnika, zahvaljujući Igri prijestolja prošle godine je samo iz Velike Britanije zabilježen porast broja gostiju za čak 15%.[14] Iako specijalizirane ture koje nude obilaske dubrovačkih lokacija snimanja postoje već nekoliko godina, takve aranžmane nude uglavnom američke turističke agencije, dok će Hrvatska svoju vlastitu turu dobiti tek ove godine. Prostora za poboljšanje ponude ima još, i to u vidu nuđenja autentičnih suvenira i rekvizita nadahnutih serijom, kao i gastronomije, tematskih gostionica, kostimiranih uprizorenja dijelova serije, no takve aktivnosti zasad nisu u planu. Razlog tome su vjerojatno prava na licenciranje, koja jesu skup pothvat, no u dogovoru sa studijom moguće ih je ishoditi, a zasigurno bi pridonijeli porastu turističke potrošnje.

[14] Radio Times, http://www.radiotimes.com/news/2015-01-09/game-of-thrones-filming-boosts-dubrovnik-tourism-numbers (23. 5. 2015.)

Igra prijestolja odnedavno se snima i u Splitu, u podrumima Dioklecijanove palače (Zmajska tamnica), te na Klisu, koji je kulisa za mitski grad Mereen.Osim Igre prijestolja, grad Split "glumio" je i dio Jeruzalema, za potrebe američke mini - serije *Dig*. U svoju turističku ponudu Split je već uvrstio lokacije sa snimanja, a potencijali daljnjeg razvoja ove vrste turizma bit će podrobnije objašnjene u poglavlju *Perspektive razvoja filmskog turizma u Hrvatskoj*.

Slika 5. Lokacije *Igre prijestolja*: Dubrovnik / Split - Klis.

Izvori: http://www.radiotimes.com, http://www.split.com.hr (23. 5. 2015.)

4.2. Turizam i kultura

Hrvatska, kao turistička zemlja, odavno se diči epitetima poput "Mediteran kakav je nekad bio." ili pak "zemlje sunca i mora", no modernom turistu danas to više nije dovoljno. On za svoj novac želi više (tzv. value for money). Stoga se unatrag nekoliko godina sve više uviđa potencijal kulturne baštine kao resursa kojim Hrvatska obiluje, a može ga se ekonomski vrlo dobro valorizirati. Važan čimbenik razvoju turizma potaknutog filmom su i mladi jer oni predstavljaju iznimno aktivan dio tržišta koji najbrže usvaja nove trendove. *Prema izvještaju UNWTO - a iz 2011. g., mlade osobe sudjeluju u više od 190 milijuna turističkih putovanja godišnje*[15] pa s obzirom na popularnost trenutnih filmskih projekata (snimanih u Hrvatskoj) među mladima, oni su svakako važni za hrvatski turizam.

No, osim turista, sve veći značaj kulturnoj baštini pridaju i inozemni filmski studiji.

[15] Doris Blaha: Students' Travel Behaviour and Film, Modul University Vienna, Beč, 2013., str. 7

4.3. Inovacije

Inovacije na hrvatskom primjeru možemo promatrati s aspekta filmske industrije i turizma općenito. S rastućim razvojem inovacija na području računalne animacije, filmska industrija smatrala je da će se upotrebom računala značajno smanjiti troškovi produkcije jer su se prije filmovi snimali na autentičnim lokacijama, s na njima konstruiranim setovima. Bio je to skup proces, gdje je mnogo toga ovisilo o izgledu lokacije i vremenskim uvjetima (neodgovarajuće vrijeme produljuje snimanje i poskupljuje proces). Dolaskom računala i ulaskom u digitalno doba, dogodilo se upravo suprotno: proces proizvodnje filma postao je skuplji i složeniji, jer su za kvalitetne specijalne efekte potrebna snažna (hardverski) i skupa računala, kao i vrhunski stručnjaci, ali je zato krajnji rezultat bolji jer ne postoje kreativna ograničenja (računala danas mogu kreirati bilo što), kao ni opasnost od vremenskih utjecaja. Budući da samo najveći (financijski najmoćniji) studiji mogu izraditi kulise koristeći isključivo računala, većina studija kombinira računalnu animaciju s autentičnim lokacijama.

Hrvatska kao zemlja znanja, koja obiluje informatičkim stručnjacima, ovdje može mnogo ponuditi. Mnogi naši programeri pokrenuli su vlastite studije za proizvodnju videoigara, tako da ne postoji razlog da i studio za filmsku animaciju ne bude pokrenut. Tu je prije svega potrebna potpora filmskih studija, no ona s obzirom na trenutnu popularnost i potencijale Hrvatske kao filmske destinacije, nebi trebala izostati. Dosta važnu ulogu u ovom procesu imaju i politički čimbenici, koji bi trebali pojednostaviti propise te tako olakšati ovu vrstu investicija, ali i gospodarska diplomacija.

Prostora za inovacije ima i u svim sferama turizma. Turistički djelatnici, kao i Hrvatska turistička zajednica trebali bi aktivnije raditi ne samo na promociji Hrvatske kao idealne turističke destinacije, već i kao destinacije za razvoj filmskog i filmom potaknutog turizma. *Turizam je skup odnosa i pojava koje proizlaze iz putovanja i boravka posjetitelja nekog mjesta, ako se tim boravkom ne zasniva stalno prebivalište i ako s takvim boravkom nije povezana nikakva njihova gospodarska djelatnost.*[16] S tim u vezi, turistički djelatnici mogli bi organizirati specijalizirana putovanja za čelnike studija, a da ne prekrše definiciju turizma. Čelnicima bi mogli organizirati posjete na lokacije koje smatraju da im mogu biti zanimljive, a istodobno bi uživali u ljepotama Hrvatske i gastronomiji, uz neizostavnu turističku

[16] Rikard Bakan: Teorija i organizacija ruralnog turizma, http://www.vsmti.hr (23. 5. 2015.)

potrošnju. Vezano za turiste koji u Hrvatsku dolaze potaknuti filmom, potrebni su značajniji marketinški napori, pa čak i agresivni, kako bi se Hrvatsku brandiralo poput Novog Zelanda.

4.4. SWOT analiza Hrvatske

Trenutno Hrvatska u pogledu razvoja kao destinacija za filmsku industriju, ima podjednake izglede i za uspjeh i za neuspjeh. Hrvatska ima ne samo lijepu prirodu, već i mnogobrojne zanimljive, dobro očuvane kulturno - povijesne lokalitete, počevši od prapovijesti (Vučedol), koje je dosad znala dobro turistički iskoristiti. S razvojem filma i filmom potaknutog turizma, Hrvatska ima priliku dati povijesnim lokalitetima koje posjeduje novu svrhu, koristeći ih i u filmskoj industriji te time istovremeno i obogatiti turističku ponudu. Pritom ipak valja paziti na održivost pojedinih lokaliteta. Kod snimanja bi se filmske ekipe trebale konzultirati sa stručnjacima kako nebi uslijed snimanja oštetili lokalitet. Održivost je važna i kod povećanja broja turista, do kojeg može doći nakon eventualnog uspjeha nekog filma ili serije. Potrebno je vidjeti može li određena lokacija podnijeti velik priljev turista, i ako ne može, broj turista ograničiti. Prijetnje dolaze iz zemalja u okruženju, od kojih neke imaju arhitekturu sličnu našoj obalnoj, a k tome su i manje financijski zahtjevne (povoljnije je snimati ako je standard zemlje niži). Nadalje, velik je problem što su hrvatske strategije turizma dosta općenito pisane, a u njima nema ni govora o razvoju s filmom povezanog turizma. Dodatno, mnoge manje poznate kulturno - povijesne lokacije bismo mogli koristiti u turističke svrhe, ali to ne činimo. Mogućnosti razvoja tih lokaliteta, kao i njihovo stanje, opisani su u poglavlju *Perspektive razvoja filmskog turizma u Hrvatskoj.*

SWOT analiza Hrvatske	
SNAGE dobre lokacije očuvana kult. baština relativno poznata destinacija	**PRILIKE** inovacije ekonomska valorizacija filmskog uspjeha merchadising, branding
SLABOSTI održivost prostora film nije prepoznat u turist. strategijama nedovoljno iskorišteni potencijali	**PRIJETNJE** zemlje u okruženju (kult. baština)

Tablica 4. SWOT analiza Hrvatske.

Izvor: vlastita izrada autora.

5. PERSPEKTIVE RAZVOJA FILMSKOG TURIZMA U HRVATSKOJ

U prethodnim poglavljima bilo je riječi o lokacijama u Hrvatskoj koje iskorištavaju svoje bogato kulturno - povijesno naslijeđe za razvoj filmske industrije i posljedično tome, privlačenju turista. U ovom dijelu rada bit će riječi o ostalim lokacijama u Hrvatskoj koje bi mogle biti atraktivne za razvoj filmskog turizma, a još su neiskorištene.

5.1. Dubrovnik

Osim već spomenute *Igre prijestolja*, Dubrovnik posjeduje i dvije lokacije koje na ovaj način još nisu korištene. Tvrđava Imperial izgrađena je 1810. za vrijeme boravka Napoleonovih trupa u Dubrovniku. U Domovinskom ratu služila je kao obrambeni položaj zbog pogleda koji se pruža na grad, a danas je u njoj smješten muzejski postav o Domovinskom ratu. U muzeju su smješteni dokumenti, umjetničke i dokumentarne fotografije, tiskana građa, naoružanje, minsko eksplozivna sredstva, ratne karte i zapovjedi, dijelovi vojne opreme, predmeti iz svakodnevnog života Dubrovčana i branitelja u agresorskom okruženju, autentične snimke i video materijal, memorabilije sudionika, ratne zastave postrojbi, originalni stijeg sa Srđa iz 1991., planovi minskih polja, ratni dnevnici itd.) [17] Još jedna zanimljiva dubrovačka lokacija jesu i Lazareti, koji su nekad služili kao karantena za oboljele od kuge. Po pitanju iskorištavanja u filmske svrhe, ove dvije lokacije su vrlo zanimljive, te bi same po sebi mogle poslužiti za samostalnu filmsku priču, bilo da se radi o davnoj ili bližoj prošlosti, jer ovo je prostor koji obiluje povijesnim događajima

[17] Turistička zajednica Grada Dubrovnika, http://www.tzdubrovnik.hr (20. 5. 2015.)

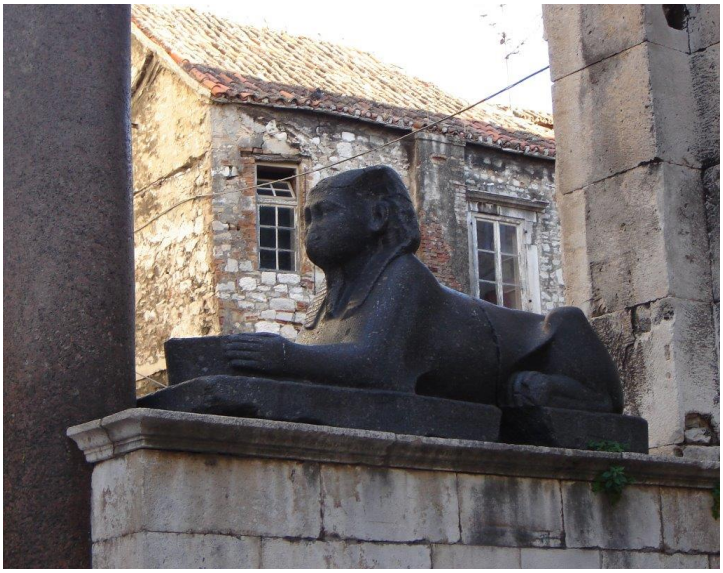

Slika 6. Tvrđava Imperial.

Izvor: http://www. putovnica.net (23. 5. 2015.)

5.2. Split

Split svojom impresivnom arhitekturom nimalo ne zaostaje za Dubrovnikom. Zato ne čudi što su i njega producenti *Igre prijestolja* izabrali za kulise najpopularnije TV serije današnjice. Od antičke arhitekture, pa sve do modernih vizura grada, Split ima mnogo toga za ponuditi kad je u pitanju razvoj filmskog turizma. Ima mjesta za najraznovrsnije žanrove, pa tako Split može poslužiti kao mjesto radnje za povijesnu dramu poput serije *Tudori* (gdje može vizurama nadomjestiti Veneciju), ratni spektakl (gdje može igrati ulogu talijanskog grada za vrijeme Drugog svjetskog rata). Mogućnosti su neograničene. Split je grad gdje prošlost i sadašnjost koegzistiraju u savršenom skladu, kao stvoreni za znanstveno - fantastični film o putovanju kroz vrijeme.

Slika 7. Sfinga na Peristilu.

Izvor: http://www.panoramio.com (23.5.2015.)

5.3. Nacionalni parkovi

Nacionalni parkovi imaju velik turistički potencijal ne samo kao vrijedan prirodni resurs, već i u službi razvoja filmskog turizma u Hrvatskoj. Najbolji primjer za to je filmski serijal *Winnetou*, serijal njemačkih westerna sniman šezdesetih godina prošlog stoljeća u nacionalnim parkovima Paklenica, Plitvička jezera, Krka i Velebit, te u kanjonu Zrmanje i Vrlici[18]. Sniman je po književnom predlošku njemačkog književnika Karla Maya, a s godinama je stekao brojne poklonike među njemačkom publikom, te brojni njemački turisti i danas posjećuju lokacije snimanja. Upravo zato, nedavno je objavljeno da počinje snimanje čak tri nova filmska nastavka o Winnetouu.[19] Sve ovo zalog je novih poklonika serijala, ali i mogućnosti razvoja hrvatskog turizma.

[18] Glas Slavonije, http://www.glas-slavonije.hr (23. 5. 2015.)
[19] Večernji list, http://www.vecernji.hr (23. 5. 2015.)

Slika 8. Prizor iz Winnetou serijala.

Izvor: http://www.vecernji.hr (23. 5. 2015.)

5.4. Karlovac

Karlovac, poznat kao "grad na četiri rijeke", jedini je grad s ovakvim geografskim položajem na svijetu, a može se podičiti obiljem kulturno - povijesnih i prirodnih znamenitosti. Osnovan 1579. godine, na granici Habsburškog i Osmanskog carstva, imao je zadaću štititi od turskih napada. Osim vojne zadaće, utirao je puteve i turističkim normama. Tako je još 1827. godine u Karlovcu tiskan "Povijesno - topografski opis mineralnog kupališta Topusko", dokument koji se smatra prvim turističkim vodičem u Hrvatskoj.[20]

I staro središte Karlovca, Zvijezda, bi mogla poslužiti za snimanje povijesne serije, no prije toga, potrebno ga je temeljito obnoviti jer je dosta ruševno i u trenutnom stanju moglo bi se naći eventualno kao set u nekom filmu katastrofe. Obnova jest moguća, no umjesto da se gradski oci u ovo vrijeme teških gospodarskih prilika oslanjanju na državni proračun, iz kojeg

[20] Jeste li znali: zanimljivosti i znamenitosti Karlovačke županije, Turistička zajednica Karlovačke županije, Karlovac, 2011., str. 11

sredstva stižu ionako oskudna sredstva, obnovu i revitalizaciju karlovačke gradske jezgre potrebno je financirati iz europskih fondova.

Stari grad Dubovac, također je zanimljiv zbog svog položaja i izgleda, pa bi se i on uklopio u razvoj serije s povijesnom tematikom. Što se tiče šireg karlovačkog područja, ono obiluje starim utvrdama, poput gradine Modruš, starih gradova Ozlja, Bosiljeva, Ribnika, Novigrada, utvrde Cetina, te kaštela Ogulin. Potonji je posebno zanimljiv je smješten iznad Đulinog ponora, a u njemu se nalazi bogata etnografska zbirka i zbirka oružja. [21]

Po zbirkama također ne zaostaje ni Gradski muzej. Upravo konzultacijama s ovim muzejom, filmski djelatnici osigurali bi da su njihovi projekti povijesno točni, od lokacija do oružja, oruđa i uniformi, s obzirom da je danas teško proizvesti povijesno točan uradak. Veza Karlovca i okolice s filmom ovdje ne prestaje. Već prije spomenuti *Winnetou* sniman je dijelom i u Rastokama, a Karlovac se može pohvaliti i činjenicom da je u listopadu 1896. godine održana prva kino - projekcija, i to samo deset mjeseci nakon što su prvu projekciju održala u Parizu braća Lumière, a Karlovac je 1920. godine dobio prvo namjenski građeno, ali tada i najveće kino u Hrvatskoj (kino Edison). Od novije povijesti filma u Karlovcu, zanimljivo je da je dio spota za pjesmu *Earth song*, poznatog američkog pjevača Michaela Jacksona, sniman u tada ratom zahvaćenom gradu. Također, film iz 2007. s Richardom Gereom u glavnoj ulozi sniman je dijelom u Karlovcu, ali i u Dugoj Resi, te Krstinji. Od domaće kinematografije, posebno valja izdvojiti film *Signali nad gradom* (1960.), koji je snimljen po istinitom događaju iz 1941., kada je Većeslav Holjevac, zajedno s još 24 partizana ušao u okupirani Karlovac s ciljem oslobađanja zarobljenih prijatelja. Trend snimanja filmova ratne tematike u Karlovcu nastavljen je filmovima *Trojanski konj* (1965.), *Đavolji raj - Ono ljeto bijelih ruža* (1989.), *Četverored* (1999.), *Serafin, svjetioničarev sin* (2002.), *Svjedoci* (2003.), *Duga mračna noć* (2004.), *Crnci* (2009.). Osim ratnih filmova, Karlovac je poslužio i za snimanje filmova *Koko i duhovi* (2011.) te *Noćni brodovi* (2012.)[22]. Osim samog snimanja filmova, Karlovac značajno pridonosi razvoju filma i filmom potaknutog turizma i kroz *Four River Film Festival*, festival filmskog stvaralaštva koji ima i međunarodni karakter. Samo prošle godine na festivalu je zabilježeno više od četiri tisuće gledatelja te 150 inozemnih gostiju iz 36 zemalja, koji su se predstavili s 336 filmova.[23]

[21] Ibidem, str 34
[22] Udruga Kameleon, http://www.udruga-kameleon.hr (4.6.2015.)
[23] Hrvatski filmski savez, http://www.hfs.hr (4.6.2015.)

Od istaknutih pojedinaca na području filma, valja izdvojiti Joška Marušića, priznatog animatora i karikaturista, profesora na Akademiji likovnih umjetnosti (oženjenog Karlovčankom), koji je kao član žirija sudjelovao na *Four River Film Festivalu*, a čiji bi ugled u svijetu animacije i filma općenito, valjalo iskoristiti za pokretanje škole crtanog filma ili festivala crtanog filma u Karlovcu. Osim profesora Marušića, ulogu promicatelja Karlovca u svijetu filma mogla bi imati i Zrinka Cvitešić, poznata hrvatska i inozemna glumica (kazališna nagrada *Olivier*, London), porijeklom iz Karlovca. Ovi pojedinci, zahvaljujući svom ugledu i vezama s Karlovcem, imaju priliku promovirati Karlovac kao grad filma te ga dodatno pozicionirati na filmskoj karti svijeta.

Slika 9. Karlovačka gradska jezgra.

Izvor: Ministarstvo turizma: http://www. mint.hr (23. 5. 2015.)

5.5. Zagreb i Hrvatsko zagorje

Kao glavni grad Hrvatske, Zagreb obiluje atraktivnim lokacijama za koje mogu pridonjeti razvoju filmskog turizma. U prvom redu, tu je Botanički vrt, koji svojom raskoši, a posebno

kad su biljke u cvatu, može lako poslužiti kao zamjena za kraljevske vrtove. Kula Lotršćak, koja je fortifikacijski objekt, zajedno s funkcionalnim topom koji puca u podne, može čak i pojačati autentičnost lokacije bez potrebe za pirotehnikom i računalno generiranim scenama. Zagrebačka katedrala idealna je za snimanje sakralnih scena poput vjenčanja, a vješt redatelj će pažljivim odabirom kutova kamere i glazbe, dodatno naglasiti ionako veličanstven doživljaj Katedrale.

Hrvatsko zagorje prostor je koji obiluje mnoštvom dvoraca, njih pedesetak. Zbog različitog stupnja očuvanosti, ovi dvorci idealni su za proizvodnju filmova povijesne tematike. Niže navedeni su samo neki od primjera dvoraca Hrvatskog zagorja s podrobnijim opisima unutarnjeg i vanjskog uređenja.

Dvorac Hellenbach, Marija Bistrica

Jedan je od rijetkih dvoraca u kojemu se uspio sačuvati kontinuitet življenja i povijesni ambijent unutrašnjeg uređenja iz 19. stoljeća. Dvorac je sagrađen u klasicističkom stilu 1786. godine, prema dataciji zapisanoj na ukrasnoj štukaturi u unutrašnjosti. Mogući investitor je grof Petar Sermage. Dvorac ima kvadratni tlocrt sa simetrično raspoređenim prostorijama oko središnjeg svečanog salona koji je bazilikalno osvjetljen prozorima u gornjoj zoni zidova. Na zidovima su sačuvane štukature u vidu pilastara, vijenaca i dekorativnih amblema. Ljepotom se ističe i ulazno predvorje kružnoga oblika. Dvorac je od sredine 19. stoljeća do danas u privatnom vlasništvu obitelji Hellenbach. Ovaj dvorac već jest dio filmske povijest - u njemu je sniman poznati hrvatski film *Vila Orhideja* (1988.).[24]

Dvorac Oršolić - Gornja Bistra, Bistra

Dvorac u Gornjoj Bistri, podno sjevernih obronaka Medvednice, primjer je otmjenog baroknog dvorca. Veličinom i arhitektonskom kvalitetom predstavlja vrhunsko dostignuće

[24] Zajednica Hrvata u Republici Makedoniji, http://www.zhrmku.org.mk (4.6.2015.)

arhitekture dvoraca u Hrvatskoj. Najreprezentativniji je primjer barokne profane arhitekture u Hrvatskom zagorju.[25]

Dvor Veliki Tabor, Desinić

Jedna je hipoteza da se Dvor nalazi na vrhu otoka u nekadašnjem Panonskom moru, a druga je da je u 2. stoljeću nove ere na današnjem mjestu Dvora bila manja rimska fortica. Činjenica je da je u 12. stoljeću sagrađena tzv. peterokutna kula, dok su ostale polukružne kule, koje daju punu ljepotu Velikom Taboru, građene u 15. i 16. stoljeću, a današnja ulazna vrata i taj cijeli trakt građen je oko 1820. godine. Valja pripomenuti da Dvor ima cca. 3340 kvadratnih metara. zbirku starih vozila, bogatu etnografsku zbirku, prezentaciju prve manufakturne tvornice lijekova, prezentaciju mačevalaštva, mušketira i oklop "tužnog viteza", bogatu likovnu galeriju, značajnu zbirku lončarije i grnčarije, kao i niz drugih zanimljivih izložaka. Posebno ističemo prezentaciju Đure Prejca s brojnim lijepim i značajnim izlošcima i arhivskom građom. Značajna je zbirka antifašističkog rata ovog kraja, a prikupljaju se predmeti za zbirku Domovinskog rata.[26]

Dvorac Mali Tabor, Hum na Sutli

Mali Tabor je spomenik koji nosi obilježja renesansnoga kaštela i ranobaroknog dvorca. Mogu se razlučiti tri osnovne razvojne faze izgradnje Malog Tabora. U najranijoj fazi gradnje je renesansni kaštel imao oblik pravokutne građevine s obrambenim zidovima i četiri okrugle kule. U drugoj fazi gradnje kaštel je pregrađen u dvokrilni dvorac s četiri cilindrične kule, kojeg su sa zapadne i sjeverne strane unutrašnjeg dvorišta zatvarali obrambeni zidovi. U 19. stoljeću je ponovno nadograđen, te mu je tada srušen sjeverni obrambeni zid. Prema planu iz 1861. godine, vidljivo je da je dvorac proširen na sjevernu stranu dogradnjom jednokatnog

[25]Portal za kulturni turizam, http://www.kulturni - turizam.com (26. 5. 2015.)
[26] Ibidem

aneksa na istočno krilo, koje je tako dobilo i novi ulazni portal. Na sjevernoj strani dvorca srušen je sjeverni obrambeni zid i poviše njega dograđena manja pravokutna građevina. Danas je Mali Tabor u zapuštenom stanju.[27]

Dvorac Zajezda Patačić, Zajezda

Sagradila ga je plemićka obitelj Patačić. Patačići su uzeli Zajezdu kao glavno sjedište svoje obitelji te su prema njoj nazvani Patačići od Zajezde. Dekoracija na dvorcu potječe iz kasnijeg razdoblja, a pripisuje se štajerskom arhitektu Johannu Fuchsu.Dvorac je projektiran kao trokrilni objekt, pri čemu tri krila zatvaraju unutrašnje dvorište, a s četvrte strane omeđuje ga zid s portalom. Krila dvorca su prema dvorištu rastvorena arkadama. Od važnijih prostorija ističu se središnji salon, kapela i stubište. Mjestimično su na svodovima sačuvane ukrasne štukature. Dvorac je stradao u potresu 1984. godine, nakon čega je ispražnjen i ostavljen propadanju.[28]

Dvorac Gorica, Pregrada

Postoji već više od 400 godina, kao kompleks jednokatnih zgrada građenih u ključ s jednom kulom na jugoistočnom uglu. Pripada prijelaznom tipu između srednjovjekovnog utvrđenog i novovjekog dvora, pa kao primjer te vrste feudalne arhitekture ima svojstva spomenika kulture. Gorica ima četverokutno dvorište zatvoreno zidinama, odnosno uskim traktorima koji spajaju četiri okrugle kule, a u sredini dvorišta bila je velika dvokatna zgrada spojena mostom s traktom gdje su ulazna vrata. Danas je sačuvana jedna kula sa strijelnicama, te sjeveroistočni, sjeverozapadni i jugoistočni traktovi.

[27] Ibidem
[28] Ibidem

Kurija Erdödy - Razvor

U prizemlju kurije bila je velika kuhinja s krušnom peći i prostorom za pripremu hrane, dok je u stražnjem dijelu bio vinski podrum s bačvastim boltastim svodom. Na kat su vodile drvene stube, a iz prostranog hodnika lijevo i desno vodila su vrata u dječje sobe. Kroz masivna dvokrilna vrata ulazilo se u središnju sobu palače, a lijevo i desno od nje bili su manji saloni u kojima se blagovalo, dok su do njih bile spavaće sobe.[29]

Prema opisanom stanju da se zaključiti s kolikim potencijalima raspolaže ovaj dio Hrvatske. U smislu koristi za filmsku industriju, korist leži u tome što studiji nebi imali potrebe za korištenjem računalne animacije, a snimali bi na autentičnim lokacijama, te bi tako smanjili troškove produkcije. Za turiste, korist je u tome što bi imali priliku upoznati i druge krajeve Hrvatske osim obale, a koji su jednako atraktivni.

Slika 10. Dvorci Hrvatskog zagorja.

Izvor: http://www.google.hr/maps (4. 6. 2015.)

[29] Ibidem

6. ZAKLJUČAK

Uporaba kulturne baštine za potrebe filmske industrije, rastuća je pojava, kako u svijetu, tako i u Hrvatskoj. Stoga su u ovom radu obrađena dva najočitija primjera kulture u službi filma: Novi Zeland i Hrvatska. U tom kontekstu iznijet je povijesni razvoj filma ovih dviju destinacija, kao dokaz da bogata filmska povijest, kao ni bogata filmska ne znače ujedno i visoku atraktivnost za filmsku industriju. Tako je Novi Zeland, inače agrarna zemlja, početkom devedesetih godina dvadesetog stoljeća, zahvaljujući prirodnim ljepotama, postao i ostao zanimljiv velikim filmskim studijima.

Osim direktnih koristi za filmski sektor Novog Zelanda, koristi se vide i u zapošljavanju u ostalim sektorima, potrošnji, ali i turizmu potaknutom filmu, u koji se stalno ulaže, ponajprije u marketing destinacije, a značajne su i inovacije u području računalne animacije, koja je bitan čimbenik suvremene kinematografije.

U drugom dijelu rada, pokušali su se primijeniti pozitivni primjeri iz novozelandske prakse na Hrvatski slučaj. Hrvatska ne ovisi isključivo o prirodnim resursima, već na raspolaganju ima i brojne kulturno - povijesne objekte koji se mogu iskoristiti za film, a koji se u novije vrijeme uistinu sve intenzivnije koriste, poglavito u megapopularnoj seriji *Igra prijestolja*. Problemi se javljaju u činjenici da i oni kapaciteti koje Hrvatska koristi u razvoju filmske industrije, ona ne koristi dovoljno. Sljedeći korak jest iskorištavanje turizma potaknutog filmom, jer potencijal i interes definitivno postoji. Zato je potrebno poduzeti značajne marketinške napore kako bismo brandirali Hrvatsku u npr. Zemlju Westerosa. Takav branding podrazumijeva merchandising, tj. prodaju prigodnih rekvizita, otvaranje tematskih ugostiteljskih objekata, pokretanje tematskih tura. Važnost takvog pristupa leži u činjenici da sve veći broj turista posjećuje destinaciju na temelju dojmova iz filmova i serija, a kvalitetna ponuda turističkih proizvoda i usluga može osigurati da se turisti vraćaju, ali i pozitivno utječu na druge (naravno, ako su zadovoljni doživljenim).

Također, država bi trebala osigurati olakšice filmskim studijima koji odluče snimati u Hrvatskoj jer filmski proizvod indirektno pridonosi promociji destinacije. Također, potrebno je promovirati i one lokacije koje još nisu zahvaćene filmskom industrijom i relativno su nepoznate, a posjeduju vrijednost (npr. Karlovac i Hrvatsko zagorje).

S druge strane, opasnost leži u tome što susjedne zemlje posjeduju sličnu arhitekturu, a aranžmani za snimanje su obično povoljniji zbog nižeg životnog standarda. Osim toga, treba voditi računa o prezasićenosti brandom te održivom razvoju lokaliteta. Kada govorimo o održivom razvoju lokaliteta, treba pažljivo regulirati dotok turista na lokalitete jer veći broj ljudi znači i veću opasnost od nenamjerne (pa i namjerne) devastacije lokaliteta.

Na kraju, kvalitetan razvoj filmske industrije i filmom potaknutog turizma u Hrvatskoj itekako je moguć, no zato je nužna suradnja svih čimbenika: od politike do turističkog sektora. Sve ostalo već imamo. Ne moramo ništa graditi niti se baviti invencijom nečega što još ne postoji. Na nama je samom da odaberemo želimo li krenuti tim putem.

POPIS LITERATURE

KNJIGE:

1. Doris Blaha: Students' Travel Behaviour and Film, Modul University Vienna, Beč, 2013.
2. Growth and Dynamics of the New Zealand Screen Industry, Ministry of Economic Development, 2012.
3. Hamish McKenzie: How The Lord of the Rings has helped New Zealand's tech industry, Pando Daily, 2012.
4. Walaiporn Rewtrakunphaiboon: Film-induced Tourism: Inventing a Vacation to a Location, Bangkok University, 2008.

BROŠURE:

1. Jeste li znali: zanimljivosti i znamenitosti Karlovačke županije, Turistička zajednica Karlovačke županije, Karlovac, 2011.

INTERNET:

1. Encyclopaedia Britannica, http://www.britannica.com/EBchecked/topic/394107/motion-picture (24. 5. 2015.)
2. Glas Slavonije, http://www.glas-slavonije.hr (23. 5. 2015.)
3. Hrvatski audiovizualni centar, http://www.havc.hr (25. 5. 2015.)
4. Hrvatski filmski savez, http://www.hfs.hr (4. 6 .2015.)
5. Portal za kulturni turizam, http://www.kulturni-turizam.com (26. 5. 2015.)
6. Radio Times, http://www.radiotimes.com/news/2015-01-09/game-of-thrones-filming-boosts-dubrovnik-tourism-numbers (23. 5. 2015.)

7. Rikard Bakan: Teorija i organizacija ruralnog turizma, http://www.vsmti.hr (23. 5. 2015.)
8. Tourism New Zealand, http://www.tourismnewzealand.com (24. 5. 2015.)
9. Turistička zajednica Grada Dubrovnika, http://www.tzdubrovnik.hr (20. 5. 2015.)
10. Udruga Kameleon, http://www.udruga-kameleon.hr (4. 6. 2015.)
11. Večernji list, http://vecernji.hr, (23. 5. 2015.)
12. Zajednica Hrvata u Republici Makedoniji, http://www.zhrmku.org.mk (4. 6. 2015.)

POPIS TABLICA

Tablica 1. 8

Tablica 2. 9

Tablica 3. 13

Tablica 4. 19

POPIS ILUSTRACIJA

Slika 1. Avatar 4

Slika 2. Manevri mornarice u Šibeniku 6

Slika 3. Igra prijestolja, Dubrovnik 6

Slika 4. Kampanja Air New Zealanda 11

Slika 5. Lokacije Igre prijestolja: Dubrovnik / Split 16

Slika 6. Tvrđava Imperial 21

Slika 7. Sfinga na Peristilu 22

Slika 8. Prizor iz Winnetou serijala 23

Slika 9. Karlovačka gradska jezgra 25

Slika 10. Dvorci Hrvatskog zagorja 29